

Зм 70НС / 48

К О Н С Т И Т У Ц И Я

НА РЕПУБЛИКА БЪЛГАРИЯ

(ПРОЕКТ ОТ ИМЕТО НА БЪЛГАРСКАТА СОЦИАЛИСТИЧЕСКА ПАРТИЯ)

КОНСТИТУЦИЯ НА РЕПУБЛИКА БЪЛГАРИЯ

ПРЕАМБИЮЛ

В израз на възжеланията на българския народ към свобода, справедливост и сигурност,

и на волята му
да изгради свободно гражданско общество, основано върху труда, демокрацията и съгласието,
да установи господството на правото и върховенството на законата,

да защитава общочовешките ценности и правата на човека,
да насърчава развитието на икономиката, пазарните отношения и културата, за да се осигури достойно съществуване на всички граждани и социални общности,

да допринесе за защитата на националната независимост и териториалната цялост на Отечеството,

да съдействува за укрепване на мирните отношения и взаимното сътрудничество между държавите и народите в Европа и света,
се прогласява тази Конституция

Глава първа ОБЩИ ПОЛОЖЕНИЯ

Чл. 1. (1) България е демократична, социална и правова държава.
(2) Формата на управление на българската държава е парламентарна република.

Чл. 2. България е единна и неделима република, в която се гарантира и насърчава развитието на местното самоуправление.

Чл. 3. (1) Основни ценности в републиката са мирът, свободата, справедливостта, равенството, хуманизмът и политическият плурализъм.

(2) Животът, свободата и достойнството на човешката личност са неприкосновени и неотменими права.

Чл. 4. (1) Суверенитетът принадлежи на народа и всички власти в държавата произтичат от народа.

(2) Народът осъществява властта във формите и по реда, предвидени в Конституцията и законите.

(3) Присвояването на властта от част от народа, от организация или от отделна личност е най-тежко посегателство срещу Конституцията и демокрацията.

Чл. 5. Разделението на държавната власт на законодателна, изпълнителна и съдебна осигурява свободата на гражданите, политическата демокрация, рационалното и ефективното управление на държавата.

Чл. 6. (1) Всички граждани са равни пред законите.

(2) Не се допускат никакви привилегии или ограничения, основани върху народност, произход, религия, пол, раса, образование, политически убеждения, обществено и материално положение.

Чл. 7. (1) Законодателството на републиката се основава върху Конституцията, а дейността на държавните органи и длъжностните лица е обвързана от закона и правото.

(2) Спазването на законността е задължение на всички граждани, обществени и стопански организации.

Чл. 8. (1) Правният ред в републиката се съгласува с общопризнатите норми на международното право и с договорите, по които тя е страна.

(2) Ако в международен договор, по който държавата е страна, се установяват правила различни от разпоредби в закони на републиката, се прилага международният договор.

Чл. 9. (1) Признава се и се гарантира идейното и политическото многообразие като принцип на демократичното общество.

(2) Многопартийната система е гаранция за политическата демокрация.

(3) Политическите партии съдействуват за формиране и изразяване на народната воля чрез избори или по друг демократичен начин.

Чл.10. Църквата е отделена от държавата.

Чл.11. Радиото и телевизията са национални информационни и културни институти.

Чл.12. Трудът е основен обществено-икономически фактор в републиката.

Чл.13. (1) Икономическата система се основава върху всички видове собственост, свободната стопанска инициатива и лоялната конкуренция.

(2) Държавата участва в регулирането на икономическите отношения, като защита интересите на производителите и потребителите и се ръководи от изискването за обществена полза.

Чл.14. (1) Подземните богатства, ядрената енергия, националният железопътен транспорт, пътищата с национално значение, горите, естествените водоноси, минералните извори, плажните ивици, териториалното море, континенталният шелф и природните ресурси на икономическата зона са изключителна държавна собственост.

(2) Предоставянето на обекти, които са изключителна държавна собственост, за временно ползуване от други лица, се урежда със закон.

Чл.15.(1) Емисията на пари се осъществява изключително от Националната банка.

(2) Функциите, устройството и правомощията на Националната банка се определят със закон.

Чл.16. Изключително право на държавата да упражнява отделни видове стопанска дейност може да се установява само със закон.

Чл.17. Икономическите интереси на чуждестранните инвеститори се гарантират.

Чл.18. (1) Републиката е част от световната свободолюбива и демократична общност, за която мирът и сигурността са висше благо.

(2) Външната политика на републиката изразява националните интереси и е насочена към взаимноизгодно сътрудничество с всички държави от Европа и света при строгото съобразяване с поетите международни задължения, международното право и справедливостта.

(3) Републиката поддържа международния правен ред, като гаранция за нейната сигурност, независимост и териториална неприкосновеност.

(4) Републиката отхвърля войната и всички други форми на насилие в международните отношения.

Чл.19. (1) Политиката на държавата се основава върху националното единство и стремежа към обществено съгласие.

(2) Основни задачи на държавата са:
да защитава свободата на гражданите, сигурността на обществото и националната независимост;

да създава условия за достойно жизнено равнище на всички граждани;

да създава необходимите условия за икономическо и културно развитие на обществото;

да се грижи за опазване на природата и нейното рационално използване.

Чл.20. Официален език в републиката е българският. Всички граждани имат задължението да го знаят и правото да го ползуват.

Чл.21. (1) Гербът на републиката е златен лъв на тъмночервен фон.

(2) Знамето на републиката е трицветно: бяло, зелено и червено, поставени водоравно.

Чл.22. Химн на републиката е песента "Мила Родино".

Чл.23. (1) Държавният герб, държавното знаме и химнът символизират единството на българския народ и суверенитета на републиката.

(2) Гражданите са длъжни да почитат държавния герб и държавното знаме.

(3) Поставянето на държавния герб и на държавното знаме, както и защитата им, се уреждат със закон.

Чл.24. Столицата на република България е град София.

Глава втора ОСНОВНИ ПРАВА И ЗАДЪЛЖЕНИЯ НА ГРАЖДАНИТЕ

Чл.25. Българско гражданство се придобива и загубва по реда, установен в закона.

Чл.26.(1) Всеки човек има право на живот.

(2) Никой не може да бъде изтезаван или подлаган на унизително наказание или третиране.

I вариант: (3) Смъртно наказание не се допуска.

II вариант: (3) Смъртно наказание се допуска по изключение и само за престъпления, свързани с умишлено лишаване от живот.

Чл.27. (1) Свободата на личността е неприкосновена.

(2) Никой не може да бъде задържан повече от двадесет и четири часа, нито да бъде преследван по какъвто и да е начин или лишаван от свобода без акт на съдебната власт в предвидените от закона случаи.

(3) Задържаният трябва да бъде уведомен незабавно за причините, поради които е задържан и за правата, които има. Той има право на адвокатска защита.

Чл.28. (1) Отговорност за неизпълнение на задължения може да се установява само със закон.

(2) Всяко лице, обвинено в извършване на престъпление, административно или дисциплинарно нарушение, се смята за невиновно до установяване на противното по определен в закона ред.

(3) Никой не може да бъде наказан за действие или бездействие, което не е представлявало правонарушение в момента на извършването му.

(4) Приемането на закони, които установяват с обратна сила увеличаване на отговорността или отпадане на основанията за погасяване на отговорността, е забранено.

Чл.29. (1) Престъпленията и наказанията за тях се установяват само със закон.

(2) Наказанията са лични и съответни на престъпленията.

(3) Наказания за престъпления могат да бъдат налагани само от установените съдилища.

Чл.30. Всеки гражданин има право свободно да избира местожителството си, да се придвижва на територията на републиката, както и да влиза или излиза от нея при спазване на предвидените в закона условия.

Чл.31.(1) Всеки гражданин има право на свободно общуване чрез кореспонденция, телефонни разговори и други средства за съобщения.

(2) Тайната на кореспонденцията, телефонните разговори и другите средства за съобщения е гарантирана от държавата.

(3) Тайната на общуването може да бъде ограничена само въз основа на акт на съдебната власт при установените в закона случаи.

Чл. 32. Всеки гражданин има право на защита срещу незаконна намеса в личния му и семеен живот и срещу посягателство върху неговата чест, достойнство и добро име.

Чл. 33.(1) Жилището на гражданите е неприкосновено.

(2) Без съгласието на обитателя никой не може да влиза в жилището му, нито да извършва претърсване или оглед, освен в предвидените от закона случаи.

Чл. 34.(1) Идейната и религиозната свобода на гражданите е гарантирана от държавата.

(2) Никой не може да бъде задължен да обявява и декларира идейните, религиозните и политическите си убеждения, нито да бъде преследван или ограничаван поради тях.

(3) Забранява се използването на религията за политически цели, както и образуването на политически организации на верска или етническа основа.

(4) Гражданите могат по свой избор да изповядват или възприемат религия и да извършват религиозни обреди и ритуали, както и да водят религиозна или атеистична пропаганда.

(5) Религиозните или идейните убеждения не могат да бъдат основание за отказ да се изпълняват задължения, установени в Конституцията и законите.

Чл. 35.(1) Всеки гражданин има право свободно да изразява, разпространява и защитава мнението си чрез слово, звук или изображение.

(2) Това право не може да се упражнява за призоваване към насилствено изменение на конституционно установения ред, за извършване на престъпления, за разпалване на национална, политическа, религиозна или етническа вражда или за издаване на държавна тайна.

(3) Фактите, предметите и обстоятелствата, които представляват държавна тайна, се определят със закон.

Чл. 36.(1) Всеки гражданин има право на обективна информация от средствата за масово осведомяване при свободен избор на източника за информация.

(2) Свободата на печата, радиото и телевизията е гарантирана.

(3) Забраняват се печатни издания, радио и телевизионни предавания, както и представления, които призовават към насилствено изменение на конституционно установения ред, нарушаване на Конституцията, законите, правата и свободите на гражданите, разпалване на национална, политическа, религиозна и етническа вражда или противоречат на добрите нрави.

(4) Цензурата е забранена.

(5) Гарантира се достъпът на политическите партии и обществените организации до държавните средства за масово осведомяване.

(6) Редът за създаване, използване, прекратяване и контрол върху средствата за масово осведомяване се урежда със закон.

Чл.37. Гражданите имат право да се събират на обществени места мирно и без оръжие при условия и по ред, установени в закон.

Чл.38. (1) Гражданите могат свободно да се сдружават с политически, професионални, художествени, научни, религиозни, спортни и други нестопански цели.

(2) Забраняват се сдружения, чиято дейност е насочена срещу суверенитета, териториалната цялост на републиката и единството на нацията, към разпалване на расова, национална, етническа или религиозна вражда, към нарушаване на правата и свободите на гражданите, както и организации, които си служат с насилие.

(3) Правото на сдружаване се урежда със закон.

Чл.39. (1) Всеки български гражданин, навършил осемнадесетгодишна възраст, който не е поставен под запрещение, може да

избира и да бъде избран. Това право не може да бъде упражнявано от лишените от свобода.

(2) Избирателното право е всеобщо и равно. То се упражнява лично чрез пряко и тайно гласуване по установен в закона ред.

Чл.40. (1) Всеки гражданин има право по установен в закона ред самостоятелно или с други лица да подава петиции до държавните органи.

(2) Органът, до който е отправена петицията, е длъжен да отговори в определен от закона срок.

Чл.41. (1) Всеки гражданин има право на труд по свободно избрани професия и място на работа при безопасни и здравословни условия на труда.

(2) Държавата насърчава упражняването на това право чрез създаване на условия за използване на труда на гражданите в съответствие с личните и обществените интереси и с икономическите възможности на обществото.

(3) Никой не може да бъде задължен да извършва против волята си определена работа, освен в границите на законно установени общи задължения.

(4) Трудовите отношения и закрилата на труда се уреждат със закон.

Чл.42. (1) Трудът се възнаграждава в зависимост от неговото количество и качество.

(2) За равен труд се полага равно трудово възнаграждение.

(3) Държавата определя минималния размер на трудовото възнаграждение.

Чл.43. (1) Гражданите имат право на почивка.

(2) Държавата осигурява това право чрез ограничаване на продължителността на общественополезната дейност без ограничаване на другите права, свързани с тази дейност, чрез определяне на официални празници и годишни отпуски, както и чрез създаване на подходящи материални условия за почивка и отход.

Чл.44. (1) Трудещите се имат право да образуват професионални съюзи и да членуват в тях по свой избор.

(2) Професионалните съюзи представляват интересите на трудещите се и на трудовите колективи по въпросите на труда и общественото осигуряване.

Чл.45. (1) Трудещите се имат право да участвуват в управлението на трудовите отношения по определен в закона ред.

(2) Държавата признава на трудещите се право да участвуват в регулирането на трудовите отношения чрез преговори с работодателите.

Чл.46. Трудещите се имат право на стачка за защита на своите колективни трудови интереси при условия и ред, установени в закон.

Чл.47. Гражданите имат право на общественото осигуряване и общественото подпомагане при временна и трайна нетрудоспособност, безработица, смърт и в други случаи, когато не могат чрез личен труд да осигуряват достойното си съществуване при определени в закона условия.

Чл.48. Държавата насърчава благотворителната дейност.

Чл.49. (1) Всеки гражданин има право на частна собственост.

(2) Ограничаване на правото на собственост на граждани и на юридически лица се допуска само при важна обществена нужда и срещу справедливо обезщетение при определени в закона условия.

Чл.50. Правото на наследяване се признава и гарантира.

Чл.51. (1) Спестовността се насърчава и закриля от държавата.

(2) Тайната на влоговете не може да бъде нарушавана, освен в предвидените в закона случаи и въз основа на акт на съдебната власт.

Чл.52. (1) Свободата на частната инициатива е гарантирана от държавата.

(2) Държавата насърчава образуването на кооперации и подпомага дейността им.

Чл.53. (1) Сигурността, здравето и законните интереси на потребителите се гарантират от държавата по установен в закона ред.

(2) Държавата поощрява дейността на организациите на потребителите.

Чл.54. Държавата признава на всеки гражданин право на жизнено равнище, което му осигурява добро физическо и душевно здраве и достойно човешко съществуване.

Чл.55. (1) Бракът и семейството са под закрила на държавата.

(2) Законен е само гражданският брак, сключен доброволно между мъж и жена.

(3) Съпрузите имат равни права и задължения в семейството.

(4) Децата, родена извън брак, имат равни права и задължения с родените в брак.

(5) Родителите имат право и са длъжни да отглеждат, възпитават и издържат децата си до навършване на пълнолетие и когато са нетрудоспособни.

Чл.56. (1) Жената-майка и многодетните семейства се ползват с особена закрила и грижа на държавата, стопанските и обществените организации.

(2) Държавата закриля майчинството, като осигурява на жената-майка възможност за извършване на общественополезна дейност при подходящи условия, платен отпуск преди и след раждане, акушерска и медицинска помощ, родилни домове и детски заведения.

Чл.57. (1) Младежта се ползува с особена закрила.

(2) Родителите, училището и държавните органи полагат специални грижи за интелектуалното, нравственото, естетическото, културното и физическото развитие на младежта.

Чл.58. (1) Всеки гражданин има право на грижи за неговото здраве.

(2) Държавата осигурява това право чрез изграждане и поддържане на здравни заведения, подготовка на медицински кадри и организация на медицинско обслужване.

(3) Гражданите имат право на безплатно медицинско обслужване в държавните здравни заведения.

(4) Държавата насърчава развитието на физическата култура и спорта.

Чл.59. (1) Гражданите имат право на благоприятна за живота и здравето им околна среда.

(2) Опазването на природата и природните богатства е задължение на държавните органи, обществените и стопанските организации и гражданите.

Чл.60. Ненавършилите пълнолетие деца и лицата с намалена трудоспособност, пенсионерите и възрастните хора, които нямат близки или са останали без грижа на близките си, се намират под особена закрила на държавата.

Чл.61.(1) Гражданите имат право на жилище.

(2) Държавата насърчава жилищното строителство.

Чл.62. (1) Гражданите имат право на образование във всички видове и степени учебни заведения при определени в закона условия.

(2) Образованието е насочено към цялостното развитие на човешката личност, усвояване на общочовешките научни и духовни постижения, възпитаване в духа на зачитане на правата на човека и на укрепване на мирните и демократични отношения между хората.

(3) Основното образование е задължително.

(4) Средното образование в държавните учебни заведения е безплатно.

(5) Висшите учебни заведения се ползват с определена в закон академична автономия.

(6) Държавата насърчава образованието като изгражда и поддържа учебни заведения, отпуска стипендии, осъществява контрол върху програмите и резултатите от обучението във всички учебни заведения.

(7) Гражданите от небългарски произход освен задължителното изучаване на българския език имат право да изучават и своя език.

Чл.63. (1) Всеки гражданин има право да използва националните и общочовешките културни ценности.

(2) Опазването и на историческото и културното наследство се закриля от държавата.

(3) Държавата насърчава развитието на културата.

Чл.64. (1) Всеки гражданин има право да създава, разпространява и използва произведения на науката, техниката, литературата и изкуството.

(2) Държавата гарантира свободата на творческата дейност.

(3) Правата върху обекти на интелектуалната собственост се закрилят от държавата.

(4) Държавата създава условия за развитие на науката, техниката, литературата и изкуството.

Чл.65. Всеки гражданин има право да получава информация от държавните органи по въпроси, които представляват за него законно признат интерес, ако тя не е държавна или служебна тайна.

Чл.66. (1) Всеки гражданин може да упражнява своите права и свободи по начин и със средства, избрани по собствена воля, доколкото не нарушава правата и свободите на другите граждани, Конституцията, законите и добрите нрави.

(2) Гражданите не могат да упражняват своите права и свободи във вреда на обществения интерес.

(3) Държавата може да ограничава правата на гражданите само по силата на закон.

Чл.67. (1) Всеки гражданин има право на съдебна защита на своите права и свободи по установен в закона ред.

(2) Държавата отговаря за вредите, причинени от незаконни актове или действия на държавните органи и длъжностните лица.

Чл.68. Всеки гражданин е длъжен точно и добросъвестно да спазва Конституцията и законите.

Чл.69. (1) Защитата на Отечеството е върховен дълг и въпрос на чест за всеки български гражданин.

(2) Измяната и предателството на Отечеството са най-тежки престъпления.

(3) Военната служба е задължителна за всички български граждани при определени в закона условия.

Чл.70. (1) Всеки гражданин е длъжен да участва в набирането на държавните приходи чрез справедлива данъчна система.

(2) Данъчните задължения се установяват със закон.

Чл.71. (1) Всеки гражданин е длъжен да съдейства за запазването и укрепването на мира.

(2) Пропагандирането на война и подстрекателството към нея са забранени.

Чл.72. Българските граждани в чужбина се ползват от закрилата на републиката. Те са длъжни да изпълняват задълженията си съгласно Конституцията и законите.

Чл.73. Никой български гражданин не може да бъде принуден да напусне страната.

Чл.74. Гражданите на други държави и лицата без гражданство с постоянно пребиваване в Република България имат права и задължения на български граждани, доколкото в закона не е предвидено друго.

Чл.75. Република България предоставя право на убежище на лица, които са преследвани заради дейност в защита на международно признатите права и свободи на човека.

Глава трета НАРОДНО СЪБРАНИЕ

Чл.76.(1) Народното събрание е единствен законодателен орган на републиката.

(2) Народното събрание осъществява законодателната власт, определя данъците и техния размер, приема държавния бюджет, контролира дейността на Министерския съвет и упражнява другите правомощия, предоставени му от Конституцията.

Чл. 77. Народното събрание се състои от двеста народни представители, които се избират въз основа на всеобщо, равно и пряко изборно право при тайно гласуване.

Чл. 78. (1) Народното събрание се избира за срок от четири години.

(2) Ако срокът на пълномощията на Народното събрание изтече по време на война, той се продължава до нейното приключване.

Чл. 79. Избори за Народно събрание се произвеждат най-късно два месеца след изтичане на срока на неговите пълномощия или прекратяването им.

Чл. 80. (1) Новоизбраното Народно събрание се свиква на сесия от президента на републиката най-късно един месец след деня на изборите.

(2) Пълномощията на предишното Народно събрание се продължават до свикването на новоизбраното Народно събрание.

Чл. 81. (1) Народното събрание има две редовни сесии годишно: първата - от септември до декември, втората - от февруари до юни. То се събира на сесия само в първия работен ден на месеца.

(2) Народното събрание може да бъде свикано на извънредна сесия по инициатива на неговия председател, на президента на републиката или по искане на повече от една пета от народните представители.

(3) Извънредната сесия се провежда при предварително определен дневен ред и се закрива веднага след неговото изчерпване.

Чл. 82. (1) Първата сесия на новоизбраното Народно събрание се открива от най-възрастния народен представител. Под негово председателство народните представители избират председател и заместник-председатели на Народното събрание.

(2) Председателят и заместник-председателите образуват Бюро на Народното събрание.

Чл. 83. На първата си сесия Народното събрание приема с мнозинство повече от половината от всички народни представители правилник за своята организация и дейност.

Чл. 84. (1) Народното събрание може да заседава и взема решения, ако присъствуват повече от половината от всички народни представители.

(2) Народното събрание взема решения с обикновено мнозинство от присъстващите народни представители, освен когато в Конституцията се изисква друго мнозинство.

Чл.85. Заседанията на Народното събрание са публични, освен когато то реши, че важни държавни интереси налагат да се проведе закрито заседание.

Чл.86. (1) Народното събрание образува на първата си сесия постоянни комисии по отделни направления на своята дейност.

(2) Народното събрание може да образува по конкретен повод временни комисии за проучване на отделни въпроси или за провеждане на анкети.

(3) При необходимост резултатите от проучванията или анкетите на комисиите се изпращат на съдебната власт, като техните заключения не са задължителни.

Чл.87. Народните представители в дейността си се ръководят от интересите на народа. Те не могат да бъдат обвързани със задължителен мандат.

Чл.88. Основанията за неизбираемост и несъвместимост на мандата на народните представители се определят със закон.

Чл.89. Законността на избора на народните представители, както и настъпилите по-късно причини за неизбираемост или несъвместимост, се преценяват от Конституционния съд.

Чл.90. Народните представители полагат клетва, че ще спазват точно Конституцията и законите на страната и във всичките си действия ще се ръководят от интересите на народа.

Чл.91. Народните представители не отговарят наказателно за изразяване на своите мнения при изпълнение на функциите си.

Чл.92. (1) Народните представители не могат да бъдат задържани освен при заварено тежко престъпление, за което незабавно се известява Народното събрание. Срещу народните представители не може да бъде възбудено наказателно преследване без предварително разрешение на Народното събрание.

(2) Когато Народното събрание не е в сесия, разрешението се дава от неговото бюро.

Чл.93. Народните представители получават възнаграждение, което се определя от Народното събрание в рамките на неговия бюджет.

Чл.94. (1) Право на законодателна инициатива имат Министерският съвет и народните представители.

(2) Народна инициатива се осъществява чрез внасяне в Народното събрание на готов законопроект от името на най-малко тридесет хиляди избиратели. Редът и условията за осъществяване на народна инициатива се определят със закон.

(3) Законопроектите се внасят в Народното събрание заедно с мотиви на вносителя.

Чл.95. (1) Внесените в Народното събрание законопроекти се изпращат в съответните постоянни комисии за предварително обсъждане.

(2) Законопроектите се приемат от Народното събрание на две гласувания, които се извършват на различни заседания.

(3) След като бъде приет на първо гласуване, законопроектът се изпраща в съответните постоянни комисии за допълнително обсъждане.

(4) Народното събрание може да реши по изключение двете гласувания на законопроект да станат на едно заседание.

Чл.96. (1) Приетите от Народното събрание закони се изпращат незабавно на президента на републиката, който в петнадесетдневен срок от приемането им ги подписва и обнародва в Държавен вестник.

(2) Преди да подпише закона президентът на републиката може да поиска с мотивирано обръщение до Народното събрание ново обсъждане, което не може да му бъде отказано.

(3) Ако Народното събрание повторно одобри закона, президентът на републиката го подписва и обнародва.

Чл.97. Законът влиза в сила седем дни след обнародването му в Държавен вестник, освен ако в самия закон е определен друг срок.

Чл.98. По особено важни въпроси Народното събрание може да взема решение за произвеждане на референдум. Редът и условията за произвеждане на референдум се определят със закон.

Чл.99. (1) Международните договори не ратифицират и денонсират от Народното събрание, освен ако със закон не е предвидено друго.

(2) За сключване на договори с политически, финансов и военен характер е необходимо предварително съгласие на Народното събрание.

(3) Народното събрание се уведомява незабавно за сключването на други договори и споразумения.

Чл.100. Амнистия се дава само от Народното събрание със закон.

Чл.101. Народното събрание решава въпросите за обявяване на война и сключване на мир, за изпращане на войски извън страната и за изменение границите на републиката.

Чл.102. (1) В случай на война или при наличие на сериозна и непосредствена опасност за националната сигурност Народното събрание може да въведе по предложение на Министерския съвет военно или извънредно положение върху цялата територия на републиката или част от нея. Решението на Народното събрание за въвеждане на военно или извънредно положение се обявява от президента на републиката.

(2) Ако Народното събрание не е в сесия и не може да бъде свикано незабавно, президентът на републиката по предложение на Министерския съвет обявява въвеждането на военно или извънредно положение за срок не повече от петнадесет дни. Решението се внася в Народното събрание за одобрение веднага след като стане възможно свикването му на сесия, но не по-късно от петнадесет дни след приемането му.

(3) Народното събрание не може да бъде разпуснато при обявяването на военно или извънредно положение.

(4) При въвеждане на военно или извънредно положение могат да бъдат ограничавани свободата на личността (чл.27,ал.2), свободата на придвижване (чл.30), тайната на общуване (чл.31,ал.2), свободата на средствата за масово осведомяване (чл.36,ал.2), свободата на масовите прояви (чл.37) и неприкосновеността на жилището (чл.33,ал.2).

(5) Условието за военното или извънредното положение, както и мерките, които могат да се предприемат при тяхното въвеждане, се уреждат със закон.

Чл.103. (1) Народното събрание избира като свой пълномощник парламентарен защитник, който осъществява контрол за опазване на основните права и свободи на гражданите.

(2) Парламентарният защитник отговаря и се отчита за своята дейност пред Народното събрание.

(3) Функциите и правомощията на парламентарния защитник се определят със закон.

Чл.104. (1) Народното събрание създава като свои помощен орган Сметна палата, която осъществява контрол върху изпълнението на държавния бюджет.

(2) Сметната палата отговаря и се отчита за своята дейност пред Народното събрание.

(3) Функциите, устройството и правомощията на Сметната палата се уреждат със закон.

Чл.105. (1) Народното събрание може да упълномощи Министерския съвет да издава нормативни актове със силата на закон по въпроси, които не засягат основните права и свободи на гражданите, формата на управление и държавното устройство, както и по въпроси, за чието уреждане в Конституцията се предвижда приемането на закон.

(2) Предоставянето от Народното събрание на законодателни пълномощия на Министерския съвет е изрично по отделен въпрос и за определено време.

(3) Упълномощаването се извършва чрез закон, в който се определят предметът и обхватът на законодателните пълномощия, както и принципите и критериите, към които трябва да се придържа Министерският съвет при тяхното осъществяване.

(4) Законът, чрез който се извършва упълномощаването, се приема с мнозинство повече от половината от всички народни представители.

(5) Законодателните пълномощия, предоставени на Министерския съвет по отделен въпрос, се изчерпват с обнародването на

съответния акт. Министерският съвет не може да прехвърля предоставените му правомощия.

(6) Законът, чрез който се извършва упълномощаването, без да се засягат правомощията на съдебната власт и на Конституционния съд, може да установи допълнителни средства за контрол във всеки отделен случай.

(7) Нормативните актове на Министерския съвет, които се издават въз основа на упълномощаването, се приемат под формата на законодателни постановления.

Чл.106. (1) Министерският съвет носи колективна отговорност за политическата си дейност пред Народното събрание.

(2) Министрите носят индивидуална отговорност пред Народното събрание за своята дейност.

Чл.107. Народното събрание и неговите комисии могат да искат чрез своите председатели необходимата им информация и съдействие от Министерския съвет и министерствата.

Чл.108. (1) Народното събрание и неговите комисии могат да искат присъствието на министри на техни заседания.

(2) Министрите, дори когато не са народни представители, имат право да присъствуват на заседанията на Народното събрание.

(3) Народното събрание изслушва министрите всеки път, когато те поискат това.

Чл.109. (1) Народните представители могат да отправят питання или запитвания до Министерския съвет или до отделни министри.

(2) Всяка седмица едно заседание на Народното събрание се запазва с предимство за питання и запитвания на народните представители и за отговори на председателя на Министерския съвет и на министрите по тях.

(3) Всяко запитване може да даде основание на Народното събрание да изрази позицията си:

Чл.110. (1) Председателят на Министерския съвет след предварително обсъждане в правителството може да постави пред Народното събрание въпрос за доверие към общата политика на Министерския съвет или по конкретен повод.

(2) Министерският съвет получава доверие от Народното събрание, ако в негова подкрепа гласуват повече от половината от присъстващите народни представители.

(3) Ако не получи доверие Министерският съвет подава оставка пред президента на републиката, като продължава да изпълнява служебно функциите си до образуване на ново правителство.

Чл.111. (1) Народното събрание може да изрази недоверие на Министерския съвет или на отделни министри с гласуване на решение.

(2) Предложението за гласуване на недоверие на Министерския съвет или на отделен министър трябва да е подписано най-малко от една десета от всички народни представители.

(3) Предложението за недоверие се поставя на гласуване най-малко 5 дни след неговото внасяне и се смята за прието, ако за него са гласували повече от половината от всички народни представители.

(4) Ако предложеното решение за недоверие не се приеме от Народното събрание, подписалите предложението народни представители не могат да внасят друго през същата сесия.

(5) Ако Народното събрание приеме решение за недоверие, Министерският съвет или отделният министър подава оставка.

Глава четвърта ПРЕЗИДЕНТ НА РЕПУБЛИКАТА

Чл.112. Президентът на републиката олицетворява единството на народа, осигурява нормалната дейност на държавните органи и представлява държавата в международните отношения.

Чл.113.(1) Президентът на републиката се избира за срок от пет години въз основа на всеобщо, равно и пряко изборително право с тайно гласуване при условия и ред, определени в закон.

(2) За президент на републиката може да бъде избран всеки български гражданин по рождение, който отговаря на условията за избиране на народен представител.

(3) За избран се смята кандидатът, получил повече от половината гласове на участвувалите в гласуването.

(4) В случай, че никой от кандидатите за президент не е избран, в седемдневен срок се произвежда нов избор, в който участвуват двама кандидати, получили най-много гласове. За избран се смята получилият повече гласове.

(5) Избори за президент се провеждат не по-рано от два месеца и не по-късно от един месец преди изтичане на срока на пълномощията на предишния президент.

(6) Споровете относно законността на избора за президент се решават от Конституционен съд.

Чл.114. (1) Никой не може да заема поста президент на републиката повече от два мандата.

(2) Президентът не може да изпълнява други ръководни държавни, политически, обществени и стопански функции.

Чл.115. Президентът на републиката полага пред Конституционния съд клетва, че ще спазва точно Конституцията и законите на страната и във всичките си действия ще се ръководи от интересите на народа.

Чл.116. (1) В случай на оттегляне по негово желание, смърт, предсрочно прекратяване на пълномощията или при невъзможност да изпълнява функциите си поради тежко заболяване, президентът се замества временно от председателя на Народното събрание до избиране в тримесечен срок на президент с нов петгодишен мандат.

(2) Прекратяването на функциите на президента на републиката и неговото заместване се обявява от Конституционния съд.

Чл.117. Президентът на републиката:

1. подписва и обнародва законите;
2. свиква и разпуска Народното събрание и насрочва избори и референдуми в съответствие с предвидените в Конституцията условия;

3. отправя обръщения към Народното събрание и народа;
4. предлага кандидат за председател на Министерския съвет, издава акт за назначаване и за прекратяване на функциите му в съответствие с предвидените в Конституцията условия;

5. назначава и освобождава от длъжност членовете на Министерския съвет по предложение на неговия председател в съответствие с предвидените в Конституцията условия;

6. удостоява с почетни звания и награждава с ордени и медали;

7. упражнява право на помилване.

Чл.118. (1) Президентът е върховен главнокомандуващ и председателствува Висшия съвет на отбраната.

(2) Президентът обявява обща и частична мобилизация и военно или извънредно положение в предвидените от Конституцията случаи.

(3) Президентът обявява положение на война при въоръжено нападение срещу републиката или при необходимост от неотложно изпълнение на международно задължение, ако Народното събрание не заседава и не може да бъде свикано. В тези случаи Народното събрание се свиква незабавно, за да се произнесе по въпроса.

Чл.119. (1) Президентът на републиката назначава и освобождава от длъжност дипломатическите и консулските представители на републиката по предложение на председателя на Министерския съвет. Приема

акредитивните и отзователните писма на чуждите дипломатически представители в страната.

(2) Президентът на републиката сключва международни договори в определените със закон случаи.

Чл.120. (1) Указите на президента не подлежат на изпълнение без приподписване от председателя на Министерския съвет или от компетентния министър, който с подписа си поема отговорността за тях пред Народното събрание.

(2) Не подлежат на приподписване указите, с които президентът:

1. назначава председател на Министерския съвет;
2. възлага проучвателен мандат за образуване на правителство;

3. връща за повторно обсъждане законопроект, гласуван от Народното събрание;

4. назначава персонал в службите към президента;

Чл.121. (1) Президентът не носи отговорност за действията си при изпълнение на своите функции, освен в случай на държавна измяна и нарушение на Конституцията.

(2) Обвинението срещу президента се повдига по предложение на най-малко една пета от народните представители и се поддържа от Народното събрание, ако за него са гласували повече от половината от народните представители.

(3) Обвинението срещу президента се разглежда от Конституционния съд в едномесечен срок от неговото повдигане пред Народното събрание. Конституционният съд постановява решението си в четиринадесетдневен срок с мнозинство повече от половината от всички свои членове.

(4) В случай, че бъде доказано, че президентът е извършил държавна измяна или е нарушил е Конституцията, пълномощията му се прекратяват предсрочно от момента на произнасяне на решението на Конституционния съд.

Глава пета

МИНИСТЕРСКИ СЪВЕТ И ДЪРЖАВНА АДМИНИСТРАЦИЯ

Чл. 122. (1) Министерският съвет ръководи и провежда вътрешната и външната политика на републиката в съответствие с разпоредбите на Конституцията и законите.

(2) Министерският съвет осигурява обществения ред и националната сигурност и осъществява общо ръководство на въоръжените сили на републиката.

(3) Министерският съвет сключва международни договори в съответствие с условията, предвидени в Конституцията и законите.

Чл.123. (1) Министерският съвет се състои от председател, заместник-председатели и министри.

(2) Устройството на Министерския съвет се определя със закон.

Чл.124. (1) Председателят на Министерския съвет се избира от Народното събрание по предложение на президента на републиката, след като представи програмната декларация и състава на правителството.

(2) Президентът на републиката след обсъждане с ръководителите на политическите партии и коалиции, представени в Народното събрание, посочва кандидат за председател на Министерския съвет, като му възлага проучвателен мандат за образуване на правителство.

(3) Ако в срок от седем дни кандидатът за председател на Министерския съвет не получи подкрепата на Народното събрание за програмната декларация и състава на правителството, президентът на републиката възлага на друг кандидат проучвателен мандат за нов седемдневен срок.

(4) При възлагане на проучвателен мандат президентът на републиката следва поредността на политическите партии и коалиции в зависимост от тяхната сила и влияние в Народното събрание.

(5) Когато в срок от два месеца след подаване на оставка на предходния Министерски съвет не се образува ново правителство, президентът на републиката назначава служебно правителство начело с председателя на Върховния касационен съд, разпуска Народното събрание и насрочва избори.

Чл.125. Министрите се избират от Народното събрание по предложение на председателя на Министерския съвет, след което се назначават от президента на републиката.

Чл.126. При встъпването си в длъжност членовете на Министерския съвет полагат пред Народното събрание клетва, че ще спазват точно Конституцията и законите на страната и във всичките си действия ще се ръководят от интересите на народа.

Чл.127. Функциите на член на Министерския съвет са несъвместими със заемането на друга платена длъжност, както и с упражняването на друга професионална или стопанска дейност. Това не се отнася до упражняването на парламентарен мандат.

Чл.128. (1) Председателят на Министерския съвет ръководи и координира общата политика на правителството и носи отговорност за нея.

(2) Министрите ръководят самостоятелно отделните ведомства и носят отговорност за своите действия.

Чл.129. Министерският съвет има право на законодателна инициатива. Законопроектите се обсъждат в Министерския съвет и се внасят в Народното събрание от председателя на Министерския съвет.

Чл.130. (1) Законът за държавния бюджет се подготвя и внася в Народното събрание от Министерския съвет.

(2) Председателят на Министерския съвет може при гласуването на бюджета да постави пред Народното събрание въпрос за доверие към правителството.

Чл.131. (1) Министерският съвет приема правилници, наредби, разпоредения и решения.

(2) По изключение Министерският съвет може да издава законодателни постановления при определените в Конституцията условия.

(3) Министрите издават наредби при изрично упълномощаване в закона.

Чл.132. Членовете на Министерския съвет се ползват от неприкосновеността, предвидена за народните представители.

Чл.133. За престъпленията, извършени при изпълнение на техните функции, председателят на Министерския съвет и министрите се предават на правосъдието с разрешение на Народното събрание съгласно условията, предвидени в закона.

Чл.134. Държавната администрация се организира и функционира с цел да се осигури ефективно и безпристрастно управление, защита на правата и свободите на гражданите и служене на националните интереси.

Чл.135. Министерският съвет подава оставка след произвеждането на избори за Народното събрание, както и когато му е отказано доверие.

Чл.136. Функциите, правата и задълженията на държавните служители се определят със закон.

Чл.137. Ограничения за правото на членуване в политически партии и професионални съюзи за отделни категории държавни служители могат да бъдат установени само със закон.

Чл.138. Органите за сигурност, подчинени на Министерския съвет, са длъжни да защитават свободното упражняване на правата и свободите на гражданите и да гарантират тяхната безопасност.

Чл.139. Гражданите имат право да присъстват лично при решаването от държавните административни органи на въпроси, които ги засягат.

Чл.140. Административните актове подлежат на съдебен контрол.

Глава шеста
СЪДЕБНА МАГИСТРАТУРА

Чл.141. Съдебната власт се осъществява в името на народа.

Чл.142. Съдебната власт е независима от законодателната и от изпълнителната власт.

Чл.143. Съдебната власт гарантира и защитава живота, свободата, достойнството на личността, собствеността, правата и законните интереси на гражданите, юридическите лица и на държавата.

Чл. 144.(1) Съдебната власт се осъществява самостоятелно от съдилищата, прокуратурата и органите на следствието.

(2) Актовете на съдебната власт са задължителни.

Чл.145. (1) Съдиите, прокурорите и съдиите-следователи са независими, несменяеми и се назначават от президента на републиката по предложение на Висшия съдебен съвет.

(2) Съдиите, прокурорите и съдиите-следователи не могат да бъдат задържани и срещу тях не може да бъде възбудено наказателно преследване освен за тежко престъпление, и то с разрешение на Висшия съдебен съвет. Разрешение за задържане не се иска при заварено тежко престъпление. В този случай незабавно се уведомява Висшия съдебен съвет.

Чл.146. Съдиите, прокурорите и съдиите-следователи образуват съдебната магистратура.

Чл.147. (1) Висшият съдебен съвет се състои от петнадесет членове:

(2) Висшият съдебен съвет се председателства от президента на републиката, а в негово отсъствие - от министъра на правосъдието.

(3) По право във Висшия съдебен съвет участват председателят на Върховния касационен съд, главният прокурор при Върховния касационен съд и председателят на Висшия адвокатски съвет.

(4) Останалите членове на Висшия съдебен съвет се избират за срок от три години, както следва: съдебната магистратура избира девет членове, Народното събрание - трима членове, които са представители на юридическата наука и практика и имат най-малко петнадесет години юридически стаж.

(5) Изборните членове на Висшия съдебен съвет не могат да бъдат преизбирани веднага след изтичане на мандата им.

Чл.148. (1) Висшият съдебен съвет предлага за назначаване, повишава, премества съдебните магистрати и предприема дисциплинарни мерки спрямо тях.

(2) Висшият съдебен съвет:

1. определя седалищата и съдебните райони на апелативните, окръжните и районните съдилища;

2. определя броя на съдиите, прокурорите и съдиите-следователи.

Чл.149.(1) Съдилищата в републиката са: Върховен касационен съд, апелативни, окръжни и районни съдилища.

(2) Към всички съдилища има прокурори, а към съдилищата, разглеждащи дела като първа инстанция - и съдии-следователи.

(3) Забранява се създаването на извънредни съдилища.

(4) Правосъдието по военни престъпления се осъществява в мирно и военно време при условия и по ред, установени със закон.

Чл.150. (1) Съдебната власт се осъществява в съответствие с Конституцията и законите и при тяхното точно и еднакво прилагане спрямо всички.

(2) Правосъдието се осъществява при равенство и състезателност на страните във всички фази на процеса.

(3) Устройството на съдебната магистратура, условията и редът за назначаване на съдиите, прокурорите и съдиите-следователи, подведомствеността и поредността на делата, производството за тяхното

разглеждане и участието на съдебните заседатели в правосъдието се уреждат със закон.

Чл.151. Върховният касационен съд осигурява точното и еднакво прилагане на законите от всички съдилища.

Чл.152. Гражданите и юридическите лица имат право на защита при осъществяване на правосъдието.

Чл.153. (1) Адвокатурата съдействува на гражданите и на юридическите лица за защита техните права и законни интереси пред органите на съдебната власт.

(2) Функциите и организацията на адвокатурата, както и правата и задълженията на адвокатите се уреждат със закон.

Глава седма

МЕСТНО САМОУПРАВЛЕНИЕ

Чл.154. (1) Териториалните общности на републиката са общините и околиците.

(2) Политическа автономия на териториалните общности не се допуска.

Чл.155. (1) Административното и териториално деление се определят със закон.

(2) Административното деление на страната обхваща общини, околии и области.

(3) Областите обединяват околии за координиране на тяхната дейност при провеждане на държавната политика.

Чл.156. Териториалните общности се самоуправляват пряко и чрез местни представителни органи.

Чл.157. (1) Органи за местно самоуправление в общините и околиците са общинските и околийските съвети.

(2) Общинските и околийските съветници се ръководят в дейността си от интересите на населението в общината или околията, като отчитат националните интереси.

(3) Редът и условията за избиране на общински и околийски съвети се определят със закон.

Чл.158. Общинските и околийските съветници не отговарят наказателно за изразяване на своите мнения при изпълнение на функциите си.

Чл.159. Общинските и околийските съвети изразяват интересите на населението и провеждат в рамките на закона самостоятелна местна политика.

Чл.160. (1) Функциите, устройството и правомощията на общинските и околийските съвети се определят със закон.

(2) В рамките на закона общинските и околийските съвети определят своята организация и ред на дейност с правилник.

(3) Общинските и околийските съвети приемат свои бюджети и установяват размера на местните данъци и такси в рамките на закона.

(4) Общинските и околийските съвети избират свои изпълнителни органи.

(5) Общинските и околийските съвети приемат решения и наредби.

Чл.161. Специализирани органи на държавната администрация на централно подчинение могат да се създават само със закон.

Чл.162. (1) Представители на Правителството в областите отговарят за зачитането на националните интереси, спазването на законите и контрола върху администрацията.

(2) Взаимоотношенията на представителите на Правителството по места с териториалните общности и техните органи се определят със закон.

Глава осма
КОНСТИТУЦИОНЕН СЪД

Чл.163. (1) Конституционният съд се състои от девет съдии, подбрани от средата на юристи от науката и практиката с най-малко петнадесет години юридически стаж.

(2) Съдиите от Конституционния съд се определят както следва:

1. трима съдии, избрани от пленума на Върховния съд из средата на съдебната магистратура;

2. трима съдии, избрани от Народното събрание;

3. трима съдии, назначени от президента на републиката.

(3) Кандидатите трябва да бъдат към момента на предлагането на възраст между четиридесет и шестдесет години.

Чл.164. (1) Срокът на пълномощията на Конституционния съд е шест години.

(2) Съдиите в Конституционния съд не могат да бъдат избирани или назначавани повторно.

Чл.165. Председателят на Конституционния съд се избира из средата на неговия състав от самите съдии.

Чл.166. (1) Положението на член на Конституционния съд е несъвместимо с представителен мандат, заемане на друга платена длъжност, членуване в политическа или друга организация и осъществяване на търговска дейност.

(2) Съдиите в Конституционния съд са независими и несменяеми, освен в предвидените от закона случаи. Предсрочното прекратяване на мандата на съдия се решава от Конституционния съд с мнозинство две трети от неговия състав.

(3) При прекратяване на мандата на съдия от Конституционния съд на негово място в едномесечен срок се избира или назначава друг съдия.

Чл.167. (1) Конституционният съд:

1. обявява несъответствието с Конституцията на законите и нормативните актове със силата на закон;

2. отменя актовете, издадени в нарушение на компетенциите на Народното събрание, президента и Министерския съвет;

3. решава спорове за компетентност между Народното събрание, президента и Министерския съвет;

4. дава задължително тълкуване на Конституцията;

5. произнася се по конституционността на правата, свободите и задълженията на гражданите, предвидени в закона;

6. решава въпроса за съответствието на законите с общопризнатите принципи и норми на международното право и с ратифицираните от републиката международни договори;

7. произнася се по конституционността на политическите партии и на обществените сдружения;

8. произнася се по законността на изборите;

9. прекратява пълномощията на президента в предвидените от Конституцията случаи;

10. изпълнява други правомощия, възложени му с Конституцията и закона.

(2) Конституционният съд действа по инициатива на президента на републиката, Министерския съвет, повече от една пета от народните представители, Върховния касационен съд и Парламентарния защитник.

Чл.168. (1) Конституционният съд може да заседава и взема решения, ако присъствуват повече от две трети от всички съдии.

(2) Конституционният съд взема решения с мнозинство повече от половината от всички съдии.

(3) Решенията на Конституционния съд се обнародват в едноседмичен срок от приемането им в Държавен вестник и влизат в сила от деня на публикуването им.

(4) Частта от закона, която не е обявена за неконституционна, запазва действието си.

Чл.169. (1) Ако съдът счете, че приложим по конкретен спор закон противоречи на Конституцията, той спира производството и отнася въпроса пред Конституционния съд.

(2) Върховният касационен съд има това право и вън от конкретен правен спор.

Чл.170. Функциите, устройството, правомощията и редът на дейност на Конституционния съд се уреждат със закон.

Глава девета СЪЗДАВАНЕ И ИЗМЕНЕНИЕ НА КОНСТИТУЦИЯТА

Чл.171. Право на инициатива за създаване на нова Конституция или за изменение и допълнение на действащата Конституция имат Министерския съвет или най-малко една трета от всички народни представители.

Чл.172. (1) Проектът за нова Конституция и законопроекът за изменение на действащата Конституция се поставят на дневен ред не по-рано от един месец след постъпването им в Народното събрание.

(2) Между първото и окончателното гласуване трябва да са изтекли най-малко тридесет дни.

Чл.173. Изменение и допълнение на действащата Конституция се приема от Народното събрание с мнозинство повече от две трети от всички народни представители.

Чл.174. (1) Когато измененията и допълненията засягат основни права и свободи на гражданите, формата на управление и държавното устройство, законопроектът се подлага на народен референдум, ако в срок от тридесет дни след приемането му това се поиска от най-малко тридесет хиляди избиратели, или от най-малко една трета от всички народни представители.

(2) Измененията и допълненията на Конституцията се считат за приети, ако за тях при народния референдум са гласували повече от половината от всички гласоподаватели.

Чл.175. (1) Проектът за нова Конституция се приема от Народното събрание, ако за него са гласували повече от две трети от всички народни представители, след което се подлага на народен референдум.

(2) Новата Конституция се счита за приета, ако за нея при референдума са гласували повече от половината от всички гласоподаватели.

Чл.176. Новата Конституция и законът за изменение на действащата Конституция влизат в сила от деня на обнародването им в Държавен вестник.

Чл.177. Републиканската форма на държавата не подлежи на преизглеждане.